

Steunpunt 'Loopbanen van leerlingen en studenten in het onderwijs en de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt'

Het Steunpunt '**Loopbanen van leerlingen en studenten in het onderwijs en de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt**' is een initiatief gefinancierd door de Vlaamse Regering met als centrale doelstelling de constructie van gegevensbestanden die toelaten om na te gaan welk pad jongeren volgen van het begin van het basisonderwijs tot de intrede op de arbeidsmarkt.

Hierbij ligt in eerste instantie de nadruk op het opzetten van gespecialiseerde surveys met betrekking tot het basisonderwijs en de overgang van school naar werk. Het belangrijkste resultaat dat men van deze nieuwe gegevensbestanden verwacht is een betere kennis van in welke mate en in welk opzicht de paden doorheen het onderwijs en de paden van school naar werk verschillen en een beter begrip van de mogelijke oorzaken (en gevolgen) van deze verschillen. Gezien de onderzoekswerkzaamheden in verband met de schoolloopbaan, inzonderheid het begin van de schoolloopbaan, en deze in verband met de overgang van school naar werk een verschillende methodiek volgen en een aangepaste vorm van expertise vereisen, wordt voor elk van deze domeinen een aparte onderzoeksunit voorzien.

In zijn huidige samenstelling steunt het Steunpunt op een consortium van onderzoekseenheden van de Universiteiten van Antwerpen, Brussel, Gent en Leuven, waarvan de centrale coördinatie wordt

waargenomen door prof. dr. Hubert Cossey, directeur van het HIVA (K.U. Leuven). Op termijn is het de bedoeling dat het Steunpunt zich uitbouwt tot een multidisciplinair expertisecentrum voor de diverse aspecten van de loopbanen van jongeren doorheen het onderwijs en in de overgang naar de arbeidsmarkt. Daarnaast beoogt het Steunpunt zich in te bedden in internationale netwerken en wil het indien mogelijk partnerships aangaan met kenniscentra die een voor het Steunpunt waardevolle expertise bezitten.

UNIT A: Loopbanen van leerlingen en studenten in het onderwijs

---

De begeleiding van *Unit A* is in handen van een wetenschappelijke raad die bestaat uit verantwoordelijken van de Katholieke Universiteit Leuven (daarbij ook het Hoger Instituut voor de Arbeid), de Universiteit Gent en de Universiteit Antwerpen. Volgende personen maken daar deel van uit: Jan Van Damme (voorzitter), Pol Ghesquière, Patrick Onghena, Mia Douterlungne, Peter Van Petegem, Frans Daems, Rianne Janssen, Ferre Laevers, Martin Valcke, Lieven Verschaffel, Karine Verschueren en Ides Nicaise.

Deze unit bestaat op haar beurt uit twee cellen. De cel '*Schoolloopbanen in het BasisOnderwijs*', kortweg SiBO, en de cel '*Analyse en dienstverlening*'.

De medewerkers van SiBO zijn: Frederik Maes (coördinator), Els Gadeyne, Peter Helsen, Elke Peeters, Ilse Van Heddegem, Pieter Verachtert en Jean-Pierre Verhaeghe. De medewerkers van de cel 'Analyse en dienstverlening' zijn: Marie-Christine Opdenakker (coördinator), Katrien Geluykens, Steven Groenez, Dirk Hermans, Eva Van de gaer, Inge Van den Brande en Georges Van Landeghem. De administratie van Unit A is in handen van Christel Deno. Voor SiBO werd een *resonansgroep* opgericht met daarin verantwoordelijken uit het praktijkveld.

Cel 'SiBO'

Eén van de belangrijke taken van het Steunpunt is het opzetten en uitvoeren van een nieuw groot-schalig longitudinaal onderzoek in het basisonderwijs. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de cel SiBO (Schoolloopbanen in het Basisonderwijs). De doelstellingen van het longitudinaal onderzoek basisonderwijs bestaan erin:

- Een beschrijving te geven van de (verschillen in) ontwikkeling van leerlingen en hun schoolloopbaan vanaf het kleuteronderwijs tot het einde van het lager onderwijs.
- Een verklaring te bieden voor de individuele verschillen in schoolloopbanen vanuit de kenmerken van het kind en zijn omgeving.
- Vaststellen wat de effecten zijn van het gevoerde onderwijs- en schoolbeleid (onder meer het gelijke-onderwijskansenbeleid) op de schoolloopbanen van leerlingen in het algemeen en van doelgroep leerlingen in het bijzonder.
- Op basis van deze bevindingen te komen tot voorstellen voor een mogelijk toekomstig beleid.

De resultaten van het onderzoek zullen systematisch gerapporteerd worden naar de Vlaamse overheid, naar het Vlaamse publiek en naar de wetenschappelijke gemeenschap. Aan de deelnemende scholen zal individuele feedback verstrekt worden die hen kan ondersteunen in het reflecteren over het eigen functioneren en in de ontwikkeling van het lokale schoolbeleid.

Onderzoeksdesign

Voor een onderzoek van de schoolloopbanen van leerlingen is een longitudinaal onderzoeksdesign

noodzakelijk. Concreet betekent dit dat er op regelmatige tijdsafstanden bij/over dezelfde kinderen informatie verzameld wordt. Om methodologische redenen en met het oog op de beleidsrelevantie wordt idealiter de voorkeur gegeven aan een zogenaamd versneld longitudinaal onderzoeksopzet, waarbij het onderzoek gelijktijdig bij verschillende cohorten (= generaties) van leerlingen gestart wordt. Gezien een dergelijk opzet echter niet haalbaar was, werd ervoor geopteerd één cohorte kinderen te volgen vanaf de derde kleuterklas tot het einde van de lagere school. In een eerste fase (tot eind 2006) richt het longitudinaal onderzoek zich op de loopbanen van leerlingen vanaf de 3de kleuterklas tot en met het einde van het 3de leerjaar. Met name de overgang van kleuter- naar lager onderwijs staat daarbij in de kijker.

Terugkoppeling naar de scholen

Natuurlijk is het de bedoeling dat de scholen die zich engageren om mee te werken aan het onderzoek daar ook iets voor terugkrijgen. Gezien de grote inspanningen die van hen gevraagd worden, is een directe return aangewezen. Dit impliceert, behalve algemene informatie over de onderzoeksresultaten, schoolspecifieke feedback die de school toelaat de evolutie van haar leerlingen (of diverse deelgroepen van leerlingen) te situeren t.a.v. andere scholen met vergelijkbare leerlingenpopulaties (of deelgroepen daarvan). Dit impliceert zo mogelijk ook een zicht op de verklaring van schoolspecifieke effecten, dat bruikbaar is bij de analyse van het eigen functioneren en bij de vormgeving van het eigen onderwijs en, meer algemeen, de schoolontwikkeling. Om hieraan tegemoet te komen voorzien we twee vormen van terugkoppeling: directe feedback van de toetsresultaten en individuele schoolrapporten.

Cel 'Analyse en Dienstverlening'

De werkzaamheden van de Cel 'Analyse en Dienstverlening' zijn geconcentreerd rond een drietal onderzoekslijnen. Deze onderzoekslijnen zijn:

- De doorstroming doorheen het onderwijs van de Vlaamse populatie (onderzoekslijn A2),
- kansen(on)gelijkheid in het onderwijs en democratisering van het onderwijs ook in historisch perspectief (onderzoekslijn A3) en

- onderwijseffectiviteit (vooral nog in het secundair onderwijs) (onderzoekslijn A4).

In onderzoekslijn A2 wordt nagestreefd een volledig zicht te krijgen op de doorstroming van Vlaamse geboortecohorten doorheen het onderwijs in het algemeen en op de omvang van gekwalificeerde uitstroom in het bijzonder.

In onderzoekslijn A3 staat de invloed van de socio-economische en de etnische achtergrond centraal. Behalve door persoons- en gezinskenmerken (zie onderzoekslijn A3) wordt de schoolloopbaan van jongeren ook beïnvloed door de school, de leraar en/of de klasgroep. Met het oog op de relevantie voor het onderwijsbeleid en de onderwijspraktijk wordt daarom als vierde onderzoekslijn onderscheiden: onderzoek naar de onderwijseffectiviteit dat erop gericht is het effect van de school, de leraar en/of de klasgroep op de schoolse prestaties, het schools welbevinden en de verdere loopbaan van Vlaamse jongeren vast te stellen en te verklaren. Onder de onderzoekslijn ‘onderwijseffectiviteit’ sorteren twee projecten. In het eerste project staan de effecten van de school op termijn centraal en in het tweede project is de groepscompositie en het lerarengedrag voorwerp van onderzoek.

UNIT B: van onderwijs naar arbeidsmarkt

De centrale missie van UNIT B is de verzameling van specifieke basisinformatie, die – complementair aan de informatie vervat in de jaarlijks door het NIS uitgevoerde Enquête Arbeidskrachten én aan de gegevens over werkzoekende schoolverlaters verzameld door de VDAB – moet toelaten om een beter inzicht te verwerven over de manier waarop jongeren de overgang van school naar werk maken. Hiertoe zal een programma van surveys worden uitgetekend en uitgevoerd, meer specifiek met het oog op het verzamelen van zogeheten flow-data voor meerdere geboortecohorten op verschillende tijdstippen in hun loopbaan.

Qua werkwijze bouwt Unit B verder op het zogeheten SONAR-onderzoeksprogramma en wordt de Sonar-expertise progressief in het Steunpunt ingebouwd. Binnen deze structuur werken onderzoekers samen uit de Vakgroep Sociale Economie van

de Universiteit Gent (prof. dr. E. Omeij), de Onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel (prof. dr. I. Glorieux), de Vakgroep Algemene Economie TEW Ufsia-Ruca van de Universiteit Antwerpen (prof. dr. P. Coppieters) en de Sector Onderwijs en Arbeidsmarkt van het HIVA (M. Douterlungne). De coördinatie van Unit B wordt verzorgd door dr. Walter Van Trier.

Algemeen Concept Onderzoeksprogramma

Op regelmatige tijdstippen herhaalde surveys van gelijkaardige geboortecohorten leveren Unit B het materiaal om consistente tijdreeksen op te stellen, evenals de noodzakelijke gegevens voor de analyse van de invloed van institutionele veranderingen, beleidsinterventies of de economische context op de paden die jongeren volgen bij de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt. Follow-up surveys laten toe om longitudinale gegevensbanken te construeren en om te antwoorden op vragen met betrekking tot de invloed van onderwijs en het vroege intrede-proces op de latere arbeidsmarkt-uitkomsten. Beiden zijn nodig voor het construeren van de synthetische cohorten van schoolverlaters (of arbeidsmarktintreders), die nodig zijn om een vergelijking te maken tussen schoolverlaters (of intreders) van verschillende onderwijsniveaus die de overgang in een zelfde jaar aanvatten. Voor elk van deze drie doeleinden heeft men nood aan een rigoureuze timing van de uit te voeren initiële en follow-up surveys.

Voor elke cohorte bevroegt men op 23 jaar retrospectief de periode van zes jaar na de leeftijd waarop jongeren het voltijds onderwijssysteem hadden kunnen verlaten. Surveys op de leeftijden 26 en 30 verbreden dit waarnemingsvenster met respectievelijk drie en vier jaar. In totaal levert dit een waarneming op die voor elk van de beschouwde cohorten een periode van 13 jaar na het verplichte voltijds onderwijs bestrijkt.

Integratie van de SONAR-expertise en timing van de werkzaamheden

---

Het Steunpunt Loopbanen in het Onderwijs en de Overgang naar de Arbeidsmarkt zal van start gaan

vanaf Oktober 2001. Omdat het SONAR-onderzoeksprogramma voor bepaalde onderdelen pas vanaf 2002 en voor het geheel van haar activiteiten pas vanaf 2004 op financiering via het Steunpunt zal moeten beroep doen, zal de integratie van het onderzoeksprogramma en de expertise van de SONAR-onderzoeksgroep een gefaseerd verloop kennen.

In een *eerste fase* – 2002 – zullen enkel die activiteiten worden ontwikkeld die ervoor moeten zorgen dat de SONAR-expertise zo intact mogelijk wordt behouden met het oog op een verdere uitbouw van het SONAR-onderzoeksprogramma. Om deze activiteiten uit te voeren zal vanaf januari 2002 een ‘development unit’ worden uitgebouwd. In een *tweede fase* – 2003-2006 – zullen de activiteiten van het SONAR-onderzoeksteam (opzetten en uitvoeren surveys, rapporteren en analyseren) volledig worden opgenomen in de werking van het Steunpunt.

In het algemeen zal Unit B van het Steunpunt, naast de gegevensbestanden op zich, drie verschillende soorten producten opleveren:

- Voor elk van de uitgevoerde surveys – C-III(23), C-II(26), C-IV(23), ... – zal een zogeheten basisrapport worden opgeleverd. Dit basisrapport bevat een gedetailleerde descriptieve behandeling van de belangrijkste variabelen, en het belangrijkste objectief van dit basisrapport is op vrij korte termijn een overzicht te bezorgen van een beperkte lijst van basisindicatoren met betrekking tot de overgang van school naar werk.
- Methodologische rapporten bevatten de noodzakelijke elementen om de gevolgde procedures te evalueren. Ze vormen de basis van elke wetenschappelijke kwaliteitscontrole. Rapporten over thematische analyses presenteren de resultaten van meer geavanceerde of meer uitgebreide analyses van topics, die omwille van hun wetenschappelijke en beleidsmatige relevantie worden geselecteerd. De selectie van de specifieke reeks topics die hiervoor in aanmerking komt, gebeurt bij het begin van elk werkjaar in samenspraak met de stuurgroep.
- Binnen het domein van het onderzoek en voor zover de gegevens hiervoor in de uitgevoerde surveys aanwezig zijn, kunnen op vraag van beleidsmakers en gebruikers kortlopende analyses worden uitgevoerd. De vraag voor dergelijke

analyses zal tot het Steunpunt worden gericht via de promotor-woordvoerder, die in samenspraak met het coördinatieteam beslist of deze vraag voor een kortlopende analyse in aanmerking komt en welke geassocieerde onderzoekseenheid hiervoor best wordt aangesproken.

Voor wat betreft de gegevensverzameling, de constructie van de gegevensbestanden, de basisrapportering en de thematische analyses volgt Unit B een analoog patroon voor elk van de surveys die in het onderzoeksprogramma wordt voorzien. Voegt men aan deze lijst de gegevensbestanden die reeds door SONAR werden verzameld toe, op basis van financiering uit het Programma Beleidsvoorbereidend Onderzoek, dan krijgen we eind 2006 het volgende volledige waarnemingsvenster ter onzer beschikking:

	Geboortjaar cohorte			
	1976	1978	1980	1982
1994				
1995				
1996				
1997				
1998				
1999				
2000				
2001				
2002				
2003				
2004				
2005				
2006				

Cellen in lichter grijs betreffen jaren waarvoor gegevens beschikbaar zijn in de bestanden geleverd door SONAR. Cellen in donkerder grijs markeren gegevens verzameld in het raam van het Steunpunt Loopbanen. Cellen aangeduid met horizontale lijnen wijzen op de mogelijkheid van een alternatief scenario voor de bevraging in 2006.

Met de constructie van deze gegevensbestanden beoogt Unit B de noodzakelijke longitudinale en

dynamische informatie te leveren die toelaat om op een adequate manier problemen en kwesties verbonden met de thematiek van het levenslang leren te analyseren. Hoewel een longitudinaal design niet veel flexibiliteit toelaat, gezien er moet ge-
waakt worden over de consistentie over de tijd van de verzamelde gegevens, zal er gepoogd worden om bij elke bevraging een (beperkte) ruimte in te bouwen die wordt voorbehouden voor vragen die direct bij de actualiteit aansluiten. De inhoud van

deze module is voorwerp van overleg met de stuurgroep.

Walter Van Trier

Steunpunt 'Loopbanen van leerlingen en studenten in het onderwijs en de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt'